

Tysk tv på gjengrodde stier

Knut og Marie Hamsun blant det 20. århundrets forfatterektepar

I to uker har en tysk regissør og filosofidoktor gått opp Hamsuns gjengrodde stier, for å billedlegge sin tv-dokumentar om det bitre forholdet mellom Knut og Marie Hamsun. Hamsun var despotisk overfor Marie, mener Raimond Koplin. Programmet skal avslutte en serie om forfatterpar på 1900-tallet.

■ SIMEN TVEITEREID

I «Paa gjengrodde stier» skildrer Knut Hamsun en spasertur hvor han sklir på ryggen nedover en skråning. Halvt liggende roter han fram en avisfille fra skrotet på bakken, og leser om «en mand og en kone som hadde det sørgelig med hverandre, en nokså banal affære fra kunstnerlivet». Tilbake på gamlehjemmet tenker han over det han har lest – om sitt eget ekteskap. «Jeg kunde simpelthen forlike disse to mennesker, disse skabbhalsar. Det hadde jeg makt til. Gå hjem og forlik dere!», skriver han.

Han dro hjem til Nørholm – og Marie, som bodde hos oss i Asker, fikk telefon om å komme hjem igjen, husker Lars Hamsun (54), Knuts sønnesønn og veiviser for teamet fra Bayerische Rundfunk som denne uken dro tilbake til München – med kofferten full av filmpptak, geitost og Hamsun-materiale.

Episoden fra «Paa gjengrodde stier» blir sentral i dokumentarprogrammet om Knut og Marie, siste par ut i den tyske tv-serien «Liv, hat og lidenskap blant det 20. århundrets forfatterektepar». Serien skildrer 12 forfatterpar, hvis røde tråd er lidenskap og hat. 5. juli kan tyskere fordype seg i et norsk ekteskap som selvfølgelig inneholdt lidenskap, men nok minst like store doser hat.

Historien er et godt eksempel for vår serie. Det var et forhold mellom to kunstnersjeler, preget av egosentrisme og ambivalens og stadig mer bitterhet, mener Raimond Koplin, som har satt seg grundig inn i Hamsun. Han etterlater ingen

Regissør Raimond Koplin har fått hjelp av Knut Hamsuns sønnesønn, Lars Hamsun (til høyre), i arbeidet med dokumentarfilmen om Knut og Marie. Bak fotografene Mike Steffl og Martin Prucker fra Bayerische Rundfunk.

tvil om hvor sympatien i konflikten mellom Knut og Marie bør ligge.

– Naturligvis får man sympati for Marie. Knut Hamsun var jo despotisk. Han ville forme Marie etter sine forestillinger. Han nektet henne å være skuespiller og lot henne ikke ha kontakt med venner. Han ville ha henne for seg selv på landet. Hamsun var svært sjalu – og dessuten en pedant. Han plukket opp ertene om Marie lot noen ligge igjen i vasken. På slutten av sin levetid ble han som et barn.

TAKKNEMLIGHET TIL TYSKLAND

Hamsun-paret var en selskrevet deltaker i tv-serien, også på grunn av deres spesielle forhold til Tyskland. Begge hadde et takknemlighetsforhold til landet som ikke var av politisk art. Knut fordi bøkene kom tidlig ut og ble godt mottatt der. Marie fordi tyskerne brakte henne tilbake på scenen. Fra 1940 til '42 reiste hun rundt i Tyskland og leste Knuts, særlig «Markens Grøde», og egne tekster.

– Hun ble brukt av tyskerne,

som NS-medlem og kona til den store dikteren. Marie brakte Hamsun over til nazismen, men da spillet var tapt var det ironisk nok hun som advarte ham mot å skrive den forferdelige nekrologien om Hitler, poengterer Koplin.

– Marie var klok og lot være å tone flagg. Knut var altfor sta til å innta en slik posisjon, supplerer Lars Hamsun.

– Hvordan er Hamsuns stilling i Tyskland i dag?

Interessen er stigende. «Sult», «Victoria», «Pan» og «Paa gjengrodde stier» er de mest leste. Men han er nok ikke så mye lest blant de yngre. Bare et navn blant andre navn, mener Raimond Koplin. Han foretrekker også selv verkene fra 1890-tallet.

– «Sult» og «Mysterier» er stor-slagne. «Markens Grøde» finner jeg derimot litt ubehagelig.

TØMMERBLYANT

Under Norgesbesøket har Koplin filmet Gyldendal og Theatercaféen i Oslo, solnedgangen i skjærgår-

den på Sørlandet og dikterstuen på Nørholm. Han har vært i Lillesand, på Koppang og selvfølgelig i selve Hamsun-land; Hamarøy. Til de norske landskapsbildene skal så tyske skuespillere lese fra Marie Hamsuns erindringsbøker og Hamsuns brev til Marie.

– Jeg tror programmet blir meget bra. Og det bør absolutt være av interesse for NRK å kjøpe, mener Leif Hamsun, som er den eneste synlige «skuespilleren». Han fører sin bestefars skrivende hånd. Den han så holde i tømmerblyanten på Nørholm da han var på sørlandsferie hos besteforeldrene.

– Vi var på Nørholm tre måneder hver sommer. Et bilde husker jeg godt: Knut som satt på en margarinkasse under en lampe på gangen i 2. etasje. Med en tømmerblyant og en skriveplate satt han og rablet ned på all slags små papirstumper eller dopapir.

– Var du redd ham?

– Nei, han var snill mot oss unger. Vi satt på fanget hans og nappet ham i skjegget som en vanlig beste-

far. Han var døv og nesten helt blind, men han kunne lukte oss. En gang jeg satt slik på fanget, registrerte jeg at merket på jakken hans som det ble påstått var et NS-symbol var en Maria-fly-fly. Jeg husker også godt elendigheten de siste årene, etter dommen for landssvik og den store boten. Knut Hamsun døde i sin utslitte vinterfrakk.

FLERE HAMSUN-FILMER?

Etter at faren Tore omkom i en ulykke for to år siden, har Leif Hamsun vært familiens talsmann. En trivelig rolle i en tid da så mange interesserer seg for Knut Hamsuns liv og litteratur.

– Jeg jobber tett sammen med Gyldendal. For tiden med utgivelsen i østeuropeiske land, blant andre Bulgaria og Romania. Vi handler også med et fransk selskap som vil filmatisere «Mysterier», og et amerikansk selskap som vil lage ny film av «Sult». Vi setter strenge kvalitetskrav, og har sagt nei til ett utkast fra amerikanerne.

– Hva synes familien om Hamsun-filmene som er kommet det siste året?

– At Jan Troells film var glimrende. Max von Sydow sa da også til meg at rollen som Hamsun var hans mest krevende noensinne. Knut og Marie var nok mye nærmere originalen i Troells film enn i Bentein Baardsons. Men jeg vil ikke dømme Baardson før jeg har sett hans komplette tv-versjon. «Sult», med Per Oscarsson, som nå går på Oslo-kinoene igjen, er nok fortsatt den beste Hamsun-filmen, mener Leif Hamsun, som har et minne i forbindelse med filmen han ikke deler med mange:

– Oscarsson bodde hos oss i Asker under opptakene, og han gikk virkelig selv og sulst. Alt han tok til seg var buljong til frokost.

Max von Sydow og Ghita Nørby slik de framsto i Jan Troells film, «Hamsun» fra 1997.

Virkelighetens Knut og Marie Hamsun.